

DISPUTATIO POLITICA
POSTERIOR,

Disquirens:

NUM JUDEX
SEMPER SECUNDUM
LEGES, AN ETIAM INTER-
DUM SECUNDUM ÆQUITATEM
JUDICARE DEBEAT?

Quam

DIVINO AUXILIANTE
NUMINE,
CONSENSU AMPLISSIMÆ
FACULTATIS PHILOSOPHICÆ,
IN ILLUSTRIS REGIOMONTANA
SUB PRÆSIDIO
M. MATTHÆI Gunstmann /

R. P.

publico Doctorum Examine sistit

JOHANNES FRIDERICUS Kressen /
Regiomonte Pruss.

Anno M DC LXXXVI. a. d. XI. Maji.

H. L. Q. S.

REGIOMONTI, PRÆLO REUSNERIANO.

VIRIS,
ADMODUM REVERENDO, PRÆ-
CLARISSIMO atq; DOCTISSIMO
DOMINO

M. DANIELI

NSDSEN/
Archi-Diacono Ecclesiæ Lœbnicen-
sis Vigilantissimo, Dignissimo,

necnon

NOBILISSIMO & AMPLISSIMO
DNO. MICHAELI

RDNBESL/
Poëtæ Coronato Cæsareo, ut & In-
clutæ Reip. Cniphosianæ Secretario fide-
lissimo, meritissimo,

D. D. D.

EXilem VOBIS, NOBILE PATRO-
NUM PAR, *disputationem sisto, cui ni-*
hil minus, quam tenuitatem deesse, non
est, quod diffitear, TIBIIS me, qui tubis
non possum, canere auditis. A me expectat,
imò postulat FAVOR, ut longæ benevo-
lentiæ usuram æquâ resarciam remunerati-
one, ast nullam videor partem VES-
TRORUM *assecutus* **MERITO-**
RUM, *qui chartaceo munusculo aureum*
VESTRUM FAVOREM *remetiri*
nitor. In cathedrâ, non in tectis magnifi-
cis exercitatio hæc exhibetur; in certamine
adhuc versatur, coronatos labores nondum
subiit. Licet igitur habitus ejus rudior,
cultus neglectior, nolite aspernari. VE-
STRUM *nunc desiderat PATROCI-*
NIUM, à VESTRO *sibi FAVORE*
non leve PRÆSIDIUM fore ducit. Ubi
ergò eidem VESTRÆ sinum BENE-
VOLENTIÆ *aperueritis, rectè sibi o-*

omnia videbitur conclusisse. VESTRIS
itaq; sub AUSPICIIS arenam ingredior,
acceptam relaturus, si quam in hoc certa-
minis incruenti campô Lauream decer-
psero.

v. v.

Admodum Reverendæ Dignitatis

nec non

Nobilissimæ Amplitudinis

observantissimus

Joh. Frid. Kressen.

§. IX.

EXcussis ita & cognitissimis, quæ de Lege & æquitate nobis cognoscenda erant, facilius, quid circa quæstionem nostram statuendum sit, innotescet. Scilicet dicimus: **Judicem potissimum secundum Leges in causis jus pronunciare debere.** Justum enim ut sit Judicis judicium requiritur. Inde enim Judex nomen suum accepit, nempe à Jure dicendò, quod officium ejus sit Jus dicere populo, teste Varrone de LL. V. n. 7. Et quum homines super eò, quod juri conforme sit, convenire non possunt, sed altercantur, ad Judicem confugiunt, ut, quod justum est, ipsis ab eò definia- tur, docente ita Aristotele Eth. V, 7. Officium igitur Ju- dicis est justè pronunciare sententiam. Quod ut eò cer- tius peragatur, in Rebusp. benè constitutis ad hoc ipsum Juramentò obstringuntur, quod Regibus Ægyptiis in ele- ctione Judicis moris fuisse, testis est Cælius Rhodiginus Lect. Antiq. XXIII, 14. paulò ab in. Conf. etiam potest huc Alex. ab Alex. Gen. Dier. III, 5. fin. Difficile autem valde est, judicem officio hoc suo rite fungi, quum, licet etiam sit probus, facile affectibus, homo quum sit, liber & immunis non est, qui sæpe transversos agunt, *pervertunt, & quasi distortent, non solum imbecilli consilii homines, ve- rum etiam optimos Viros,* uti loquitur P. Victorius Com- ment. ad Pol. III, 16. Aristotelis, ut adeò quid verum ju- stumve sit, satis non cognoscant, aut si intelligant, sequi non possint: & propter ea in judicandò dicendaq; sen- tentià à verò & justò digrediantur. *Omnes homines, ait Cæ- sar apud Sallustium, P. C. qui de rebus dubiis consultant, ab odiò, amicitia, irâ & misericordiâ vacuos esse decet. Hanc facile animus verum providet, ubi illa officiant,* de Bell. Catil c. 51.

c. 51. in. Hanc ob causam factum est, ut apud Areopagitas
 in Judiciis affectus moveri prohiberentur. Cuius insti-
 tuti Areopagitici Philosophus meminit. Quum enim di-
 xisset, criminationem, misericordiam, & iram, & huius
 modi animi perturbationes non de re, sed ad Judicem es-
 se, addit, id circò ἀπαυτες γὰρ ὀιονται δὲν ἔτω τοῖς νόμοις ἀγο-
 ρεύειν οἱ δὲ καὶ χερῶνται καὶ κωλύουσιν ἔξω τῆς πράγματι λέγειν,
 καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ ἱρθῶς τῆτο νομίζουτες, quæ Antoni-
 us Riccobonus ita est interpretatus: *Omnes partim arbi-
 trantur, oportere sic leges cavere: partim hoc institutum re-
 tinent & prohibent extra rem dicere, ut etiam in Areopagò
 rectè sic statuentes.* Rationem subnectit Philosophus sta-
 tim: ἔ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διασρέφειν, εἰς ἀργὴν παραγωγῆς, ἢ
 φθόρον καὶ ἔλσον. ὅμοιον γὰρ καὶν εἶ τις, ὃ μέλλει χερῶσαι κανόνι
 τῆτο ποιήσει σρεβλόν. i. c. *non enim oportet Judicem perverte-
 re, ad iram excitandò vel invidiam, vel misericordiam: quia
 id simile est ac si quis, quâ usurus est regulâ, eam reddat
 perversam* Rhet. I, 1, satis ab init. Rhet. II, 1, ante med.
 Aristoteles hoc diductius explicat, quando ait: ἔ γὰρ ταυτὰ
 φαίνεται φιλοσι καὶ μισῶσιν, ἔδ' ὀργιζομένοις καὶ πράως ἔχουσιν ἀλλ'
 ἢ τὸ παράπαν ἔτερα, ἢ κατὰ τὸ μέγεθ' ἔτερα. τῶ μὲν γὰρ φι-
 λῶσι, ὅτι ἔ ποιῆται τὴν κρίσιν, ἢ ἐκ ἀδικεῖν, ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδι-
 κῆν. τῶ δὲ μισῶσι τῆναυσίον. καὶ τῶ μὲν ἐπιθυμῶσι. καὶ εὐελπίδι
 ὄντι, εἰάν ἢ τὸ ἐσόμερον ἡδὺ, καὶ ἔσεσθαι, καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι, φαίνεται.
 τῶ δ' ἀπαθεῖ καὶ δισχεργίοντι τῆναυσίον. Quæ Muretus ita red-
 didit. *Neq; enim eadem videntur iis, qui amant, & iis,
 qui odérunt, neq; iratis, & iis, qui sedatò ac compositò ani-
 mò sunt: sed aut omninò alia, aut certè non eaq; magna.
 Nam qui amat eum, de quò judicat, is facile culpam ipsius
 aut nullam esse, aut exiguam putat; in eò autem, qui odit,
 contra evenit. Et cupienti quidem, atq; ad benè sperandum
 propen.*

propenso, si suave sit, quod futurum proponitur: & fore,
& bonum fore videtur: ei autem, qui & cupiditate vacuus
est, & agrè ad sperandum adducitur, contra. Rem totam e-
gregiis similibus declarat Tyrius Platonius: Quemadmo-
dum, inquit, accidit, ut subitis procellis, crescentes amnes le-
gitimum excedant alveum, superq; vel segetes vel plantarum
culturam precipites lati, rusticorum operum salutem atq; orna-
mentum evertant: sic & animus affectionum nimia vi à re-
ctis ratiocinationibus depulsus, falsis nimirum atq; improbis
opinionibus præter naturam probam, surgentibus corrumpi-
tur, quæ ejus menti pro ebriorum more, quibus nimia crapu-
la interiores concitare agitudines solet, velut ex latibulis re-
pentia quedam animalia, confundunt mentem, ab iisq; cogi-
tur proprias eorum voces personare. Si verò n. anifestioribus
exemplis opus sit, improbitatem animi incondite plebis assi-
milabimus imperio: quod quidem fit, quotiescumq; in Civi-
tati probitas victa multitudinis penitus licentiæ atq; audaciæ
serviat. Necessè est enim ejus modi Civitatem dissonantem
ac multarum partium esse, eandemq; innumeris affectionibus
ac variis cupiditatibus refertam, in voluptatibus quidem in-
temperantissimam, in iracundiâ precipitem, in tribuendis ho-
noribus immodicam, in felicitatibus elatam, in calamitatibus
abjectam. Serm. 17. med. Ne igitur Judex ab affectibus
in devia abripiatur, optimè illi adjungitur lex, quæ ideò
sancita est, ut illi sit instar Cynosuræ, ad quam in hóc ma-
ri periculosò cursum suum dirigere & tenere possit. Ete-
nim ἀνευ ἐπέξεως ἴσος ὁ νόμος ἴσιν. i. e. Lex mens, est sine
appetitione. Polit. III, 16, paulò ante med. P. Victorius ad
h. l. ita scribit: Nec aliquid leges admixtum habent, quod
inquinet depravetq; judicium ipsarum. Quùm igitur, per-
git idem l. c. non videatur posse obtineri, ut mortalis aliquis
statuat

statuat de rebus humanis sine amore atq; odio existimetq; fa-
cta improba & recta solutus penitus ab his reliquisq; turbidis
animi motibus oportet confugere ad Leges. Praclarè Æschines
contra Ctesiphontem: sicut architectus normam habet,
ad quam dirigit adificationis laborem, & rectum à non rectò
discernit: sic in judiciis oportet esse scriptas leges tanquam
normas immotas justis & injustis, quibus & regantur homi-
nes, & controversie dirimantur. Hoc moratiores populi
pensitantes, Judices ad hoc, ut secundum Leges judicarent,
juramento obligaverunt. Ita Atheniensium Judices ju-
rabant: *Sententiam secundum leges feram*, ut Andocides in
Oratione de mysteriis & Muret. Var. Lect. II, 16. testan-
tur. Cui non est cognitum, antiquos Judices non aliter ju-
dicialem calculum accepisse, nisi prius sacramentum prestitis-
sent, omni modò sese cum veritate & Legum observatione ju-
diciis esse disposituros, ita Justin. Imperat. loquitur C. lib.
3. t. 1. de Judic. l. 14. init.

§. X. Probare id etiam possumus inde, quòd Judi-
cia quandoq; derepente fieri debeant, ubi difficulter illi,
qui judicant, Justitiæ & veritatis rationem habere possunt;
Legum lationes autem fiunt ex longi temporis considera-
tionibus. Ita apud Romanos, quando Lex sancienda erat,
multum insumebatur temporis excussioni rei, super quâ
debebat ferri. Breviter processum ejus describimus: Ma-
gistratus Legem laturus scribebat eam domi, & cum peri-
tis consulebat, ne quid contra populi rem aut voluntatem
sanciret: ne forte pugnancia capita simul ferret; neve
quid, quod vetus aliqua lex sanxisset, si ferretur, inane in-
firmumq; juberet esse: ne curationem, potestatem, com-
modumve aliquod ipse sibi suâ lege, aut Collegis, cog-
natis, affinibus mandaret: ne pluribus de rebus, quæ non
esse

esse ejusdem generis viderentur, unâ rogatione ferretur: tandem ne quid contra jus & fas rogare (Est autem rogare legem, interrogare, consulere populum, petereq; ut ratum habeat, quod proponitur: rogationis hæc erat formula: *Velitis, jubeatis hæc fieri &c.* Unde lex ipsa rogatio dicitur), sic Scripta lex ad Senatum referebatur, ut tantò plus ponderis haberet, quanquàm sæpe à Tribunò plebis contra Senatus auctoritatem leges rogarentur. Deinde promulgabatur lex, h. e. in publicò ponebatur, ut inspiceret, qui vellet, rogandam legem, inspectam expendere, non solùm ut intercedi posset, ante quàm rogaretur, verum etiam ut populus, penes quem erat summa potestas, sese ita præpararet ad legem vel approbandam vel improbandam & corrigendam. Spatium hujus promulgationis erat trinundinum seu dies XXVII. Quum enim nundinarum causâ ex agris in urbem Cives convenirent, per tres nundinas Leges, ut à rusticâ plebe ter legi cognosciq; possent, patere Romani voluerunt. Post tertias nundinas lex palam recitabatur, suadebatur vel dissuadebatur, etiam privatis concessâ potestate concionandi in foro quidem de rostris, in campò Martiò vel alibi de suggestu; post ferebantur suffragia ordine & locò, quem tribui vel centuriæ fors assignabat: inde dirimebantur suffragia, h. e. dinumeratis suffragiis in utramq; sententiam & eorum numerò punctis notatò, ejus tribus aut centuriæ voluntas cognoscebatur, eaq; à præcone renunciabatur; atq; eadem in reliquis tribubus aut centuriis ratione servatâ, ex majore tribuum numerò vel antiquabatur vel sciscebatur lex. Porro scitam Legem atq; acceptam populus jure jurandò confirmabat. Postremò lex incidebatur æneis tabulis: quin & in columnis perscriptam testatur Cicero

B

pro

pro Balbō cap. 23; plura qui volet, adeat P. Manutium lib. de LL Roman. nec non Rosinum Antiq. VIII, 2. Quid? quod omninò probabile sit Judicem, si secundum leges judicet, ex prudentiâ esse judicaturum, multò enim major numerus necessarius est Judicum, quàm eorum, qui leges ferunt: facilius autem est paucos bonos & prudentes Viros reperire quàm multos.

§. XI. Rationes, quas adduximus, exprimit Aristot. Rhet. I, 1, ante med. verba ejus sunt sequentia: *μάλιστα μὲν ἐν προσηκῆ ἰσὺς ἐρθεῖς κειμένους νόμους, ὅσα ἐνδέχεται, πάντα διορίζειν αὐτοῖς, καὶ ὅτι ἐλάχιστα κατὰ λειπὴν ἐπὶ τοῖς κρίνεσι. πρῶτον μὲν, ὅτι ἓνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους ῥάον, ἢ πολλὰς ἐν Φρονησῆς καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικάζειν. ἔπειθ' αἱ μὲν νομοθεσίαι, ἐκ πολλῶν φρονῶν σκεψαμένων γίνονται. αἱ δὲ κρίσεις ἐξ ὑπογύγης. ὥστε χαλεπὸν ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον, καλῶς, ἰσὺς κρίνοντας. τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἢ μὲν ἰσὺς νομοθετεῖ κρίσεις, ἢ κατὰ μέρη, ἢ τε περὶ τῶν παρόντων, ἀλλὰ πρὸς μελλόντων τε καὶ καθόλου ἐστίν. ὁ δ' ἐκκλησιαστικῆς καὶ δικαστικῆς, ἢ δὴ πρὸς παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνεσι. πρὸς ἑς καὶ τὸ φιλεῖν ἢ δὴ καὶ τὸ μισεῖν, καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον συνήρηται πολλάκις. ὥστε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ ἀληθές, ἀλλ' ἐπιποθεῖν ἢ κρίσει τὸ ἴδιον ἢ δὴ ἢ λυπηρόν.* Quae Muretus ita Latinè transtulit: *Ergo maximè quidem oportet rectè positas leges, omnia quae possunt definire ac decidere ipsas, ita, ut quàm paucissima arbitrio eorum, qui judicant, relinquuntur. Primum quidem, quoniam unum aut paucos deligere facilius est, ea prudentiâ praevidit ut leges ferre ac judicare possint quam multos. Deinde Leges quidem feruntur adhibita diuturna consideratione: judicia autem re adhuc recenti. Itaq, difficile est iis, qui judicant, benè definire, quid justum atq, utile sit. Jam quod maximum est, Legislatoris*

latoris quidem judicium est, non de unâ aliquâ re, neq; de presentibus, sed & de futuris, & universè. At, is qui de liberat, qui-ve judicium exercet, jam de presentibus ac definitis judicant: erga quos sepe aut amor, aut odium est, aut aliqua propria utilitatis conjunctio: ita, ut non amplius possint liquidò perspicere quid verum sit: sed aut propria voluptas, aut molestia tenebras judicio offundat.

§. XII. Rationibus hætenus adductis demonstratum est, Judicem secundum leges sententiam debere pronunciare: quod tamen non simpliciter intellectum volumus, sed solùm, quando Judex sententiam pronunciat de iis, quæ legibus sunt compræhensa; alias si incidant negotia, quæ legibus commodè subijci nequeunt, confugiendum Judici ad æquitatem. Per quam, ut ex supra dictis cuivis facile patet, non significamus quodvis Judicium arbitrium: Legum enim decretò stare, quam quovis hominum arbitrio, melius est, quàm, juxta prudens Præceptoris CYRI apud Xenophontem in Pædiâ Lib. I. fol. 10. post. med. monitum, justa sit æqualitas, non quæ nobis videtur, sed quam Lex ordinat: & ut Cicero Epist. ad fam. IX, 16, aliqv. ab init. ait: *Omnia sint incerta, quum à Jure discessum est: nec prestari quidquam possit, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine.* Approbamus, quod habet Ambrosius super Beati immaculati Serm. 20. cujus verba citantur in corpore Canonici Juris Caul. 3. qv. 7. cap. judicet. *Bonus, ait, Judex nihil ex arbitriò suo facit, & domestica proposito voluntatis non indulget proprie voluntati, sed sicut audit, judicat, sicut se habet negotii natura, decernit.* Sed intelligimus per æquitatem emendationem, supplementum legis, quâ parte deficit. Lex enim generalis est, nec adeò æqua dari potest,

test, quin illa subinde in aliis & aliis circumstantiis specia-
lissimis rursus appareat iniqua : circumstantiæ enim & ca-
sus, qui occurrere possunt, sunt varia, imò infinita, de qui-
bus id propter certi quid determinare Legislatori est im-
possibile. Apprimè huc quadrant verba, quæ apud Plato-
nem inveniuntur, egregia, quando inquit : καὶ γὰρ εἰσι
πάντων χαρμώτατοι οἱ τοῖστοι, νομοθετῶντες τε οἷα ἄρτι δηλώσαμεν, καὶ
ἐπιτοροῦσθαι αἰεὶ, οἰόμενοι τε πέρας εὐρήσειν πρὸς τὰ ἐν τοῖς συμ-
βολαίοις κακουργήματα, καὶ πρὸς ἃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον. ἀγνοῦσθαι ὅτι τῶ
ὄντι ὡς πρὸς ὑδρῶν ἴκνησον. i. e. *Sunt hi omnium maximè rudi-
culi, qui Leges ferunt in his, quæ diximus, emendantq̄, sem-
per confidentes se finem aliquem reperturos circa ea, quæ ini-
què in commerciis committuntur, & circa illa, quæ ego pau-
lo ante dicebam, ignorantes se re verà tanquàm hydræ se-
care.* lib. de Rep. IV, ante med. fol. 448. A. edit. Marsii
Ficin. Circumstantiæ autem hæ omnes simpliciter negli-
gi & nihili haberi non debent, plurimum enim interest,
an fortuitò quis peccet, an per ignorantiam, an necessi-
tate quâdam & coactione, an datâ operâ & consultò, item,
quò locò & tempore, quâ ætate. Pro ratione enim cir-
cumstantiarum facinora sunt graviora & leviora. Sic gra-
vius delictum est Virum in dignitate constitutum cadere,
quàm alium privatum: peiores sunt fures nocturni, quàm
diurni: gravius est furari eò fine, ut suppetat, quod abli-
gurire possit, quàm ut pauperes subleventur. Gravius est
in aulâ Principis, in templò, in Academiâ, Curia, aliisq̄
Locis Privilegiatis aliquem pulsare, quàm aliò in locò. Et
prout peccata variant, ita & correctio seu interpretatio
instituenda vel benigniorem vel in severiorem partem,
pœnas in lege statutas vel mitigandò vel exasperandò. Ea
etiam legum est conditio, ut licet alias civitati prodesse
visæ

visæ sint, nihil obstante, quod universaliter fuerint conce-
 ptæ, tales tamen casus atq; circumstantiæ sæpe interveniunt,
 ut, si illarum rigori insistatur, damnum etiam Reipub. inde
 atq; iniquitas existere possit. Id quod ex eò, quod ex A-
 venroë subjicimus, fiet quàm evidentissimum. Nimirum
 hic ad textum Philosophi nostri Eth. V, 14. (al. 10,) tale
 proponit exemplum, quòd Gentiles Saraceni legem sibi
 condiderint, quâ decretum fuit perpetuum adversus illos
 bellum, qui non essent ejusdem originis cum ipsis. Quùm
 itaq; legis universalitati strictè inhæssent, ait, multa damna
 & clades illos accepisse; quod scil. Legis latoris mentem
 non perspexissent, qui ita bellum ἀσπονδον decrevisset, ut
 necessariò subintelligenda esset hæc conditio: si illud pro-
 futurum esset Saracenis, aut saltem sine illorum noxâ gerî
 posset. Judex igitur non temper literæ & apicibus legum
 inhærebit, sed prout conveniens erit, & quando circum-
 stantiæ postulabunt, imò, quò modò Legis lator ipse, si præ-
 sens adesset, Legem per æquitatem corriget & emenda-
 bit. Ὅταν ἐν λέγει μὲν ὁ νόμος καθόλου, συμβῆ δ' ἐπὶ τῶν
 περιὲς τὸ καθόλου, τότε ὁρθῶς ἔχει, ἢ ἀφαιρέσει ὁ νομοθέτης, καὶ
 ἡμαρτεν ἀπλῶς εἰπὼν, ἐπανορθῶν τὸ ἐλλειφθὲν, ὃ καὶ ὁ νομοθέτης
 ἄνωγ' ἂν εἴποι ἐκεί παρών. καὶ εἰ ἠδὲ ἐνομοθέτησεν ἂν. i. e. Quùm
 igitur lege generaliter locutâ aliquid postea evenit, præter ge-
 nus illud univèrsum: tunc par est, quâ prætermisit aliquid
 lator Legis, & peccavit in eò, quod absolutè locutus est, id
 quod deest, quodq; ommissum est, corrigere, quod etiam Legis-
 lator, si illic ad esset, ita eloqueretur, & de quò Legem tulis-
 set, si præscivisset, ita Arist. Eth. V, 14, statim post med.
 Et Polit. III, 11, circ. fin. ita loquitur Philosophus: ἢ δὲ
 πρώτη λεχθεῖσα ἀπορία ποιεῖ φανερόν ἕδὲν ἄνωγ' ἔτερον, ὡς ὅτι δεῖ
 τὰς νόμους εἶναι κυρίως κειμένους ὁρθῶς. τὸν ἀρχόντα δὲ ἂν τι εἴς

B 3

117

ἀντὶ πλείους ἄσι, πρὸς τῶν ἑνῶν κυρίως πρὸς ὅσων ἐξαδυνατῶσιν οἱ
 νόμοι λέγειν ἀκρεβῶς, διὰ τὸ μὴ ῥάδιον εἶναι καθόλου δηλώσαι πρὸς
 πάντων. Quæ Petrus Victorius ita interpretatur: *Prima au-*
tem, quæ dicta est dubitatio nihil aliud tantoperè planum fa-
cit, quàm oportere leges Dominas esse, si sunt rectè lata: qui
magistratum autem gerit (est autem & Judex Magistratus
quidam) sive unus, sive plures fuerint, statuere posse de his,
de quibus leges nequeunt exquisitè aliquid præcipere, quæ non
facile est in univèrsam de omnibus explanare. Nec incon-
 gruè forte huc referuntur verba Philolophi, quæ habet
 Rhet. I, 13: καὶ τὸ τοῖς ἀνθρώποις συγγνώσκειν ἐπιεικὲς ἢ τὸ μὴ
 πρὸς τὸν νόμον ἀλλὰ πρὸς νομοθέτην σκοπεῖν, ἢ τὸ μὴ πρὸς τὸν λό-
 γον, ἀλλὰ πρὸς τὴν ψάνοιαν τῶ νομοθέτῃ σκοπεῖν. i. e. *Et huma-*
nis (erratis) ignoscere æquum est, & non ad legem, sed ad
Legislatorem respicere, & non ad orationem, sed ad senten-
tiam Legislatoris respicere. Judices antiquitus itaq; jura-
 bant se non tantum secundum leges, sed etiam τῆ γνώμῃ
 δικαιωτάτῃ καὶ ἀρίστῃ, quæ nihil nisi æquitas, judicatu-
 rum, quod olim Judices præstitērunt refert Kyria-
 cus Stroza de Rep. IX, qui octo Libris Politicis solet sub-
 jungi: *Juro, de quibus Leges ulla sunt, iis me jus redditu-*
rum: de quibus autem nulla, rectè à mentis conscientia ani-
mòq; æquissimo. Non rejicit, sed potius approbat æquitatem
 hanc Jus Civile. Paulus l. 90. ff. de R. J. ait: *In omnibus*
quidem, maximè tamen in jure, æquitas spectanda est. Et
 leg. 8. C. de Judiciis dicunt Imperatores: *Placuit in omni-*
bus rebus præcipuam esse Justitia æquitatisq; quam stricti Ju-
ris rationem. Papinianus monet l. 13. ff. de testib. *Quod le-*
gibus ommissum est, non omittetur Religione judicantium. Et
 l. non dubium. C. de legibus dicitur: *In legem committit,*
qui Legis verba amplexus contra voluntatem legis nititur.

§. XIII. In artibus perpetuò velle ex scriptis judi-
 care

care absurdum & stultum est: quod imprimis liquet in Medi-
cinâ. Hanc ex lege scriptâ Medici apud Ægyptios olim ap-
plicare tenebantur, neq; quidquam contra præscriptum iis
sine periculô suô agere licebat, teste Diodor. Sic. Bibl.
Hist. 1, 82. Meminit quoq; hujus Arist. Pol. III. 15. ali-
quant. ab init., ubi etiam legem quandam Æ-
gyptiorum adfert quæ jubebat Medicos: ante quar-
tum diem ne moveant ægri corpus, i. e. noxios hu-
mores ne expellant (hoc enim est κινῆν, non ut multi vi-
terpretantur, mutare methodum curandi) quia natura sæ-
pe inedia accedente se ipsam adjuvet, & morborum initia
vincat. Hæc fuit lex scripta, sed sæpe mutanda fuit à
Medicis, vel propter vehementiam morbi in initiô vel pro-
pter alias circumstantias. Sic quoq; Lex est: illis, qui infir-
mô sunt stomachò, ad confirmandum eum præbeatur vi-
num: occurrat tibi aliquis infirmò stomachò, sed abstemi-
us, quid eo facies? Vinum illi ex lege dari jubebis? frustra.
Neq; enim eô utetur. Sicut ergo in artibus non possu-
mus semper ex scriptô judicare, sed opus est adesse artifi-
cis prudentiam: ita & Judex prudens, quando circum-
stantiæ postulant, & quoad per publicam salutem, ad quam
unice intentus Legislator legem sanxit, licebit, legem ad
æquitatis normam corriget restringendô, extendendô, mi-
tigandô, exasperandô. Illustre à Judicibus exhibitæ æqui-
tatis exemplum nobis suppeditat Corn. Nepos: *Lex erat
Thebis, quæ morte multabat, si quis imperium diutius retinu-
isset, quàm lege præfinitum foret. Hanc Epaminondas quum
Reip. causâ latam videret, ad perniciem Civitatis conferre
noluit, & quatuor mensibus diutius, quàm populus jufferat,
gessit imperium. Postquàm domum reditum est, Collegæ e-
jus hóc crimine accusabantur, quibus ille permisit, ut omnem
causam*

causam in se transferrent, suâq; operâ factum contenderent, ut legi non obedirent. Quâ defensione illis periculô liberatis nemo Epaminondasam responsurum putabat, quod, quid diceret, non haberet. At ille in iudicium venit: Nihil eorum negavit, quæ Adversarii crimini dabant, omniq; quæ Collegæ dixerunt confessus est, neq; recusavit, quò minus legis panam subiret; sed unum ab iis petivit, ut in periculô suô
„*conscriberent: Epaminondas à Thebanis morte mul-*
„*tatus est, quod eos coëgit apud Leuctra superare Lacedæ-*
„*monios; quos ante se Imperatorem, nemo Bœotiorum*
„*ausus fuit aspicere in acie: quodq; unô præliô non solum*
„*Thebas ab interitu retraxit, sed etiam universam Græciam*
„*in libertatem vindicavit, eoq; res utrorumq; perduxit, ut*
„*Thebani spartam oppugnarent, Lacedæmonii satis habe-*
„*rent, si salvi esse possent: neq; prius bellare destitit, quàm*
„*Messena constituta Urbem eorum obsidione clausit. Hac*
„*quùm dixisset, risus omnium cum hilaritate coortus est: neq;*
„*quisquam Judex ausus est ferre suffragium. Sic à iudiciô*
„*capitis maxima discessit gloria, ut hæc refert Corn. Nepos*
„*in Epaminondâ. XV, 9, n. 2.-5.*

XIV. Potest igitur Judex quandoq; etiam præter legem judicare & sententiam ex æquitate pronunciare. Frustra proinde sunt, qui existimant, quùm æquum & bonum præter legem sit laudabile, ut Arist. Eth. V, 14. docet, aliquod horum sequi absurdorum: nempe vel æquum non esse justum, adeoq; Judicem, si ex æquitate judicet, injustè judicaturum, vel si ambo sunt honesta, unum idemq; esse, atq; sic inaniter à nobis distincta esse: Respondet enim ad hoc dubium ipse Aristot. quùm dicit, orationes has contrarii nihil in se habere, sed veras esse utrasq;

trasq; , diversum enim esse æquum à lege, est enim, quum
lex sit bona, æquitas melius quid lege ; esse tamen etiam
idem æquum & legem, etenim idem utraq; agnoscunt ge-
nus, quod est jus, absurdum verò non esse, ea, quæ se in-
vicem sunt præstantiora, idem habere genus, nam homo
præstabilius quid est omni brutò, genere tamen cum eò
convenit. Hoc tamen ultimò notandum est, tum Judi-
ci maximè convenire jus dicere ex æquitate, quum ipsa e-
videns est. Quod si enim illa dubia sit aut incerta, vel
prudentes consulet, aut ab ipsò potius Legis latore inter-
pretationem petat. Quod si hâc facultate sit destitutus,
& anceps hæreat, tutius erit, legi inhærerere, quàm temerè
legum auctoritatem labefactare ac subruere. Aliter si fe-
cerit, magno se exponet periculo, accideretq; forsan, ut
sententia ejus aboleretur. Hic oritur quæstio: Ecquæ-
nam illa evidens, de quâ diximus, æquitas? Quum enim
illa à lege scriptâ recedat, illud potius manifestis & signi-
ficantibus literarum notis compræhensum evidens, æqui-
tas verò tenebris involuta appellari mereatur? Quin eti-
am contingere possit, ut quidam æquitatis gradus sint, quò
modò ergò discrimen erit faciendum inter minus aut ma-
gis æquum? Nodus hic certè Gordius. Nos forte non
malè dixerimus id à Judice æstimari posse, maximè æ-
quum esse, quod aliis legibus convenire videatur, earumq;
adminiculò fulciri possit deducendò argumenta à simili, à
contrariò, aut, si non repererit Leges, ad mores & con-
suetudines confugiet, inspicietq; quò Jure civitas retrò
in ejus modi casibus usa sit ; quando verò neq; ex di-
versâ lege aut consuetudine desumere aut conjicere po-
terit, ex quò vitium legis temperandò vel supplendò e-
mendare queat, ad Jus naturale decurret, & ex eò, quid
æquum maximè sit, sufficienter informari poterit. Et
hæc nostro Justituto sufficient.

C

Laudi-

L Audibus dignum, relegisse scripta
Docta doctorum : tribuenda major
Laus, si quis jungat Sophiam fideli
Voce docentem ;

Mens enim servat, retinetq; vocem,
Firmius, CRESSEN quia TU sagaci
Hæc peregisti vigiliq; curâ:

Ergo, decenti
Laude dignatur tua facta, quisquis
Mente perpendit. Nova porro tentas:
Scilicet scandis publicè cathedram, &
Differis aptè:

Non TIBI laudes denuò canantur?
Vota, CRESSENI, superaddo laudi:
Adsit ex alto DEUS! arte, famâ
CRESCERE, vigesce!

Ita

*egregiis Auditoris sui de industriâ lau-
datisimi studiis appl.*

PRÆSES.

UT quis secretos legum recludere sensus
Exactè teneat, res operosa cluit.

Res

Res operosa cluit Decretum nôsse, Nouellas,
Et quod præterea corpus utrumq; tovet.
Nam *desperatum* spaciosa volumina Juris
Complectuntur, ait Justinianus, *opus*.
Consulit inde sibi tantum qui tendit in æquor,
Si benè per Sophien roboret ante ratim.
Tu Sacræ Themidos meditans quoq; castra,
Sophorum
Prudenti tractas dogmata sine prius.
Atq; ex principiis talem deducis eorum
Materiam, specimen quæ solet esse fori.
Ordine te justò studium disponis ad illud:
Sic rectâ felix progrediêre viâ.
Extensis spondet Juris prudentia palmis
Auxilium cœptis officiosa tuis.
Perge bonis avibus post hac animare cathe-
dram:
Ecce tuos nifus præmia digna manent.
Ad liquidos sicut *crescunt nasturcia* rivos
Crescet ita ad Preglam nomen honorq; tuus.

*His Nobilissimum Dn. Respondent. Ami-
cum suum certissimum, fausti ominis
ergò profecutus est*

Georg. Joach. Boretius,
Seest. Pruss.

TEntans, quid valeant humeri, quid ferre recusent,
CRESSI, jam vires experiêre tuas!

C 2

Ausu

Aufu præclarò doctorum pulpita scandis;
Ut dubias calces, cum ratione, vias,
Urit maturè, quod vult urtica manere,
Hocq; citò clarum nunciat esse virum.
Ergo opto, *Cressi*, crescas crescentibus annis,
Ut nomen, *Cressi*, crescat in orbe tuum.
Maxima deq; tuò ferat incrementa labore
Prussorum, fatò prosperiore, solum.

*Paucula hæc in honorem Præstantissimi atq;
Literatissimi Dni, Respondentis, amici sui
à teneris Dilectissimi, gratulabundus
scripsit*

Christophorus Conradus Salz /
Reg. Pruss.

E Gregiam Tu spem, Charissime prodis Amice,
Ingeniumq; probas sedulitate tuâ.
Sed pergas mentem studiis intendere cœptis
Et Phœbilaurò dein redimitus eris!

*Hisce paucis benevolum suum affectum atq;
amorem erga intimum suum amicum
contestari voluit*

Christophorus Höpner / Reg. Prut.

— (O) —

Königsberg, Piss., 1686-94

ULB Halle 3
004 356 780

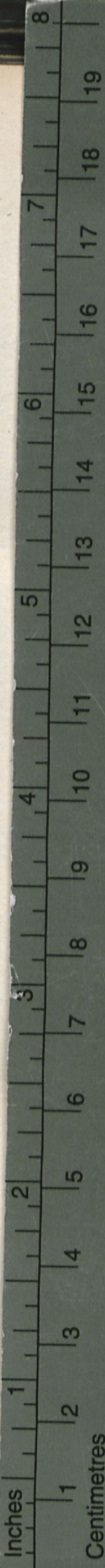

R
H.

WMA

B.I.G.

Farbkarte #13

POLITICA
 PRIOR,
 ens:
INDEX
 CUNDUM
 IAM INTER-
 ÆQUITATEM
 DEBEAT?
 KILIANTE
 NE,
 MPLISSIMÆ
 PHILOSOPHICÆ,
 GIOMONTANA
 SIDIO
 I Kunstmann/
 P.
Examini sistit
 ERICUS Kressen/
 e Pruss.
 Y. a. d. XI. Maji.
 S.
 O REUSNERIANO.

2

